

Bögre Zsuzsanna

A süllyápi katolikus egyházközség szervezeti élete és működése*

Bevezetés Az egyházközség fogalma mind a katolikus mind a protestáns egyházon belül használatos, és az egyház legkisebb szervezeti egységét jelenti. Zavarba jönne azonban egy etimológus, ha összetett szóként értelmezni akarná ezt a kifejezést. Kézenfekvő lenne az a meghatározás, amely a község szó etimológiájából indulna ki. Ugyanis az egyházközség régi, irodalmi nyelven az egyházon belül a legkisebb, helyi közösségeket jelenti. A község szavunk újkori jelentésváltozását figyelembe véve viszont az egyházigazgatási önkormányzattal felruházott kisebb, lakott területet jelöli. Egyik meghatározás sem jár közel az igazsághoz, mivel napjainkban a katolikus egyházon belül az egyházközségek között annyi különbséget lehet találni, hogy jóformán definiálhatatlan maga a kifejezés. Az azonban bizonyos, hogy az egyházközségek többségére nem jellemző, hogy mögötte egy közösség állna, ill. hogy önkormányzati szerepet töltené be.

Ez a tanulmány az átlagostól eltérő, de a fenti kritériumoknak megfelelő egyházközségről szól, ugyanis keretei között jelen van

nak az önkormányzat és a közösségiség elemei. Egy olyan egyházközségről szólnak, amely önkormányzó közösségként működött már a pártállam idején. A közösség kialakulásának körülményeit és annak funkcióit részletezzük. A leírás során nem szeretnénk elszakadni a valóságtól, ezért különbséget teszünk az egyházközség és az egyházközségen belüli közösség kifejezések között. Egyházközségen a vizsgált falurész katolikusainak összességét értjük, *egyházközségen belüli közösségnek* viszont azok körét, akik megteremtették az önkormányzatot. Írásunkkal szeretnénk alátámasztani azt a mély meggyőződésünket, hogy Magyarországon az egyházon belül is működhetnek a demokrácia elvei, ami magával hozza a közösségteremtést és az önkormányzatot. A süllyi példát az egyházon belüli demokratizálódás egyik modelljének tekintjük, amitől van és lehet eltérő út.

I. A kutatás helye – Süllyáp Szociográfiai módszerek segítségével 1985 óta folytatott megfigyeléseket a süllyápi egyházközségben.

E vallás-szociológiai tanulmányt modell értékűnek tartjuk: az esettanulmány a pártállam idején kialakult önkormányzó egyházközségről készült (1985-1988). Közlésre a népi vallásosság napjainkban újra indult kutatásai mellett éppen az önkormányzó közösségek születésének és létének szakzerű vizsgálata érdemesíti. Bár nem szűken vett földrajzi térségünkhöz tartozó közösség életével foglalkozik, véleményünk az, hogy annál inkább szolgálja tágabb szellemi régióink megismerését - melynek tanulmányozása a szociológus Kamarás István vezette "Kultúra, közösség, világnézet" társadalomkutatási program keretében folyik. (A szerk.)

Az egyházközség szervezeti életében folyamatos változások figyelhetők meg, s egyre inkább az önállósodás, az autonómia jegyei tűnnek elő.

Legjellemzőbb erre az egyházközségre, hogy számos kisközség működik keretei között. A kisközségek soha sem szakadtak el az egyházközségtől, ill. a templomtól, sőt annak magját alkotják ma is. A vizsgált időszakban kb. 12-15 kisközség működött 100-150 taggal.

Az egyházközség közösségi életét a hívek szervezik, a közösséget érintő kérdésekben - sok-sok vita után - közösen döntenek. Az 1989 előtti Magyarországon kivételnek számított ez a fajta közösségi autonómia. A pártállam mindenfajta közösséget, amely nem a kommunista párttal vállalt egységet, gyanús-nak tekintett. Sőt, az akkori rendszer által megtúrt katolikus hierarchia sem örvendett az ilyenfajta kezdeményezéseknek, mert ez ellenkezett az állam és az egyház közötti megállapodással.

A vizsgált egyházközség szervezeti élete a magyar társadalom egy olyan időszakában alakult ki, amikor - ismert történelmi okok miatt - a vallás nemkívánt jelenségnek számított. A vallással szemben toleráns, modern társadalmakban sem könnyű a vallásos nézetet hitelesen képviselni, még nehezebb ezt a szocializmusban, ahol először tiltott, majd lenézett ideológiai rendszer volt. A modern kor emberének életében kettévált a szent és a profán életszféra. A szentségi élet a tempomba szorult, elválva a mindennapoktól. A modern kor és a kommunizmus vallásellenessége nehéz helyzetbe hozta a hívőket és közösségeiket. Ezt a helyzetet egy jól működő egyházközség sem tudta megváltoztatni, de segítette a hívő ember identitástudatának kialakulásában. A süllyi híveknek is tudomásul kellett venni, hogy a külvilágban, munkahelyeiken, gyermekeik tanításában, hivatalos ügyeik intézésében az övéktől teljesen eltérő érték-

rend uralkodott. Ebben az időben sokféle alkalmazkodási stratégia alakult ki a vallásos és a világi élet összeegyeztetésére. Voltak, akik háttérbe húzódtak a profán világban, tiltakozva a fennálló értékrenddel szemben. Olyanok is voltak, akik megpróbálták összeegyeztetni a két életszférát s ezzel feloldani a skizofrén helyzetet, s olyanok is akadtak, akik nyíltan hirdették elkötelezettségüket a vallás mellett. Az alkalmazkodás egy erős közösségi háttérrel könnyebbnek és sikeresebbnek bizonyult, mint anélkül.

Tápiósülyt és Tápiósápot a hetvenes évek közigazgatási reformja összevonta, így a nemzetiségi és nagyság szempontjából két teljesen különböző falut ma Súlysápnak nevezik. (Sápon a lakosság szlovák eredetű és területe fele Sülynek, ahol csak magyarok élnek.) A lakosság a mai napig számotartja, hogy ki lakik Sápon ill. Sülyben. Sőt, Sülyben még egy külön falurész van, Szöllös. Itt főleg az Alföldről bevándorolt lakosság él, akik kultúrájukban különböznek a süllyektől éppúgy, mint a sápiaktól. Az összevont falu központja Süly lett. Itt van a tanácsháza, ma már önkormányzati központ, s néhány üzlet az alapellátás biztosítására.

Súlysáp Budapesttől 40 km-re lévő falu, ahonnan az aktív korú lakosság 80 százaléka Budapestre jár dolgozni. A lakó- és a munkahely térbeli szétválasztása mellett az egészségügyi, a középszintű közigazgatási és szolgáltatási intézmények is a falun kívül találhatóak meg. Így a napi munkabajárás mellett a mindennapi ügyintézés miatt is el kell hagyni a falut, amit a rossz közlekedési viszonyok megnehezítenek, s növelik a hétköznapi élet "mozaikszerűségét".

Súlysáp lakossága 1985-ben 6817 fő volt, ebből római katolikus 4945 fő. A két falurésznek két katolikus temploma van, két plébánossal. Kutatásunkat a süllyi katolikus plébánián végeztük, ahol a katolikusnak kereszteltek létszáma 3200 fő volt. A süllyi katolikus

egyházközség szociológiai szempontból sajátos környezetben működik, ugyanis a falurészt katolikusokon kívül pünkösdiék és baptisták is lakják. A baptista gyülekezet létszáma alig haladja meg a 20-30 főt, a pünkösdiék viszont több száz főt számlálnak. A három vallási irányzat bizonyos versenyhelyzetet teremtett a gyülekezetek életében, ami nem zárja ki, hogy egymás jobb megismerése érdekében évenként ökumenikus imaheteket tartsanak.

II. Az önszervező egyházközség kiépülésének külső és belső feltételei A sülyi egyházközséget az önszervező egyházközségek egyik modelljének tekinthetjük, amelynek kialakulását több külső és belső feltétel kielégülése tett lehetővé.

Külső feltételek között kell felsorolnunk: a II. Vatikáni Zsinat tanításának elterjedését, az állam egyházpolitikájában bekövetkezett változásokat és a katolikus egyházban kialakult kettős struktúrát.

A belső feltételek között szerepel: a tápió-sülyi lakosság hagyományosan erős vallásossága, a helyi plébános azon szándéka, hogy autonóm közösséget alakítson ki, valamint a több évtizedes múlttal rendelkező képviselőtestület működése.

1. *A külső feltételekről* részletesebben szólva lényeges az, hogy a II. Vatikáni Zsinat nyomán az egész katolikus egyházban paradigmaváltás következett be. Témánk szempontjából legfontosabb, hogy a zsinat a világiak egyházi munkákban való részvételét kívánatosnak tartja. Ezzel felszabadított egy korábban is létező, de addig kihasználatlan energiaforrást, amit a világiak tudnak nyújtani az egyház számára. Tápió-sülyben is ismertté váltak az új elvek, amit a hívek eleinte csak a szertartások formái változásaiban vetek észre (a mise magyar nyelven történő celebrálása, stb.).

A zsinat igazi hatása csak 10 évvel később tudatosodott (1974-től), amikor a faluba

új plébános került. Ettől kezdve forradalmi módon átalakult a katolikusok kultikus és közösségi élete.

2. Az állam egyházpolitikájában létrejött változások vizsgálatakor szólnunk kell arról, hogy az 50-es évek totális diktatúrája után a gazdaságban liberalizálás következett be, ami a hatvanas évek elejétől a társadalom egésze számára megkönnyebbülést hozott. Folyóiratok, újságok, önképző körök születtek a filozófia, szociológia területein, beindult a hatalomtól függetlenedni akarók műhelymunkája. Ezzel párhuzamosan az állam egyházpolitikájában is változások következtek be. Ekkorra az állam megtörte a katolikus egyház ellenállását, a "főkegyúri jog" során választott új egyházi vezetőkkel létrejött szerződésben szabályozták az egyház mozgásterét. Vagyis a korábbi nyílt, tövénytelen egyházellenességet törvényes keretek közé szorították. Kiépültek azok a szervezeti keretek, amiken keresztül az állam befolyásolta az egyház életét. Erőszak helyett patriarchális vezetési stílust gyakorolt az állam. Jól jellemzi ezt a helyzetet egy helybeli anekdóta, ami a hetvenes évek közepéről való. Az Állami és Egyházügyi Hivatal megelégedte a sülyi plébános sikeres működésével, s utasította a területi püspököt, hogy helyezze át papját egy kisebb, világvégi faluba. A hívek, amint erről tudomást szereztek, elhatározták, hogy megakadályozzák ezt a lépést. Egy sülyi asszony, aki éppen a fenti hivatalban dolgozott, főnökére nyomást gyakorolt, kijelentve, ha a plébánosukat elhelyezik falujából, akkor ő beadja a felmondását. A szokatlan és bátor kiállás megtette hatását, a plébános a faluban maradhatott.

3. Végül a *külső feltételek* vizsgálata során meg kell említenünk azt, hogy a hatvanas évektől kezdődően a magyar katolikus egyházban kettős struktúra alakult ki. Egyrészt adva volt a hivatalos, állami jóváhagyással kinevezett püspöki kar, akik lojálisak tudtak lenni az állammal. Másrészt létezett az alsó-

papságon belül egy vékony réteg, akik tehetőségük és hitük szerint csatlakoztak a katolikus egyházon belül elindult ún. "megújulási mozgalomhoz" (úgy, mint a karizmatikushoz, fokolare-hoz, vagy a magyar kezdeményezésű Regnum Mariánumhoz). Az egyház vezetőknek ezt hivatalból üldözniük kellett, de tettek némi engedményeket is irányukban. Ennek következtében kialakult a hivatalos egyház mellett egy paralel, "földalatti" egyház is, amely igyekezett átalakítani a világ és az egyház kapcsolatát.

A sülyi katolikusok nyitottak voltak az új vallási mozgalmakra. Megismerkedtek a Bulányi-féle bokor tanaival, a karizmatikus, a fokolare mozgalmakkal. Egyik mellett sem kötelezték el magukat, de mindegyikből megtanulták azt, ami a saját alkatuk és körülményük között a legjobban alkalmazható volt. Az új mozgalmak hatása nagyban közrejátszott abban, hogy egy sajátos szervezeti struktúra alakult ki Sülyben, amiről a későbbiekben szólunk részletesebben.

A sülysápi önszervező egyházközség kialakulásának *belső feltételeit* a következőkben részletezhetjük.

1. Sülysáp néprajzilag a Tápiómentéhez tartozik, s ezt a vidéket már a múltban is nagyon vallásosnak tartották. Ennek nyomait őrzik még ma is a zarándoklatok, búcsúk. A hagyományos vallásosságon kívül (amit tömören a rendszeres templombjárás és az egyházi tanítás kritika nélküli elfogadásával tudunk jellemezni), a sülyi katolikusok már a negyvenes években aktívan részt vettek a vallásos közéletben. A faluban 1943-1969-ig szolgáló pap sikeresen szervezte meg a KALOT-, a KALÁSZ-, és a cserkészmozgalmat. Vezetésével működött egy Jézus szíve társaság, a rózsafüzérmozgalom. 1946-ban kezdeményezésére kultúrház épült a templom mellett, ami a nem vallásos emberek számára is kedvelt hely volt. A kultúrház 1948-ig működhetett. Tehát hagyománya van Sülyben,

hogy az egyházi élet nemcsak a hitélet gyakorlásából áll, hanem a közösségi élet szervezéséből is. A vallásos családoktól nem volt idegen az egyházi munkákban való részvétel, erre a hagyományra lehetett támaszkodni a jelenlegi egyházközségi élet megszervezésekor.

2. Az autonóm egyházközség kiejelése során döntő belső feltételnek tekinthető a jelenlegi, demokratikus vezetési stílus. Ez nem tartozik a katolikus egyház hagyományaihoz, a plébános személyisége határozta meg, hogy milyen elvek szerint irányítja híveit. Úgy véljük, hogy a magyar egyház jelenlegi pozitív eredményeit azoknak a tehetséges és öntudatos papjainak köszönheti, akik sikeres munkájukat részben demokratikus gondolkozásmódjuknak köszönhetik. Ezek sorába tartozik a sülyi plébános is. Működése kezdetekor belátta, hogy legfőbb papi feladatát, a pasztorációt csak úgy tudja ellátni, ha a hívek bekapcsolódnak az egyházközség közösségi életének szervezésébe. Ezzel, mintegy folytatta elődje munkáját. Kereste az alkalmas munkatársakat, s fokozatosan egyre több feladatot bízott rájuk. A hetvens évek közösség-hiányos magyar társadalmában a hívek szívesen kapcsolódtak be a közösségi élet szervezésébe. Először kirándulásokat szerveztek a környező országokba, majd ifjúsági összejöveteleket tartottak a plébánián. Amint sűrűsödtek a programok, kezdett kialakulni egy csoport, akik képesek voltak a község tagjait vezetni. Személyiségük mellett tanulásuk is képessé tette őket erre. Többen beiratkoztak a Teológiai Főiskola levelező tagozatára, bejártak Budapestre megismerkedni a katolikus mozgalmakkal, s vitték haza a tapasztalatokat. Ezzel kinevelődött egy csoport, mely képes volt az egyházközségen belüli község tagjainak irányítására, ahol segítségükkel folyt az állampolgárrá nevelés.

Leghatásosabb nevelőmunka a kisközségekben zajlott. A kisközségek szervezése

korcsoportonként történt, amit módosíthatott a személyes barátság. A fiatalok és az idősek külön összejöveteleket tartottak. A közösségeket eleinte a plébános vezette, de azok irányítását előbb-utóbb a vezetésre alkalmas hívek vették át.

Ma már – a II. Vatikáni Zsinat szellemében – *többszintű munkamegosztás alakult ki az egyházközösségen belül.* Az első és a legalapvetőbb a plébános és a hívek között alakult ki. A lelkiéletet a plébános, a közösséget viszont a hívek irányítják. A munkamegosztás második szintje a korosztályok és a nemek között húzható meg. A nők elsősorban a kisközösségekben belüli személyes kapcsolatok ápolásával foglalkoznak, a férfiak pedig az egész egyházközségeit érintő ügyekben szeretnek dönteni, eljáráni. Az utóbbiak legnagyobb próbatétele a parókia felépítése volt, amit sikeresen meg is oldottak. A felépült plébánia működtetésében ismét a nők szerepe dominál. A fiatalok közül kerülnek ki az ünnepek szereplői, az énekkar tagjai. A középkorúak azok, akik betanítják a fiatalokat a fentiekre, továbbá szervezik az egész közösség számára a programokat. Kezdeményezik a karitatív tevékenységet, tanfolyamot szerveznek, stb. Az idős korúak a kiegészítő munkákban vesznek részt főleg, varnak, sütnek, s aktív résztvevői a lelki közösségeknek.

A munkamegosztáson túl az egyes kisközösségek között különbségeket kell tennünk. Alapvetően három típusra oszthatjuk őket.

Az egyik típus a vallásos-baráti közösség. Olyan kisközösségről van szó, amelynek összetartó ereje a közösségiség. A tagok egymás társaságát keresik, a vallásnak kisebb a jelentősége körükben, mint az együttlét örömeinek. Ide a fiatalokból, illetve a fiatal házasokból álló közösségek egy része sorolható. Az idősekre ez a csoportosulási forma kevésbé jellemző. Az ilyenfajta közösségek hajlamosabban a felbomlásra, a napi problémák negatív hatással vannak a csoport egészére. Többször

kerülnek a csoportok tagjai krízishelyzetbe koruknál és alkatuknál fogva, mint a többi közösség tagjai.

Másik típust lelki közösségnek nevezhetjük. A közösség összetartó ereje a hit. A rendszeres találkozások központjában a hit elmélyítése áll, a közösségiség csak ez után számít. Az elmélyülő, befelé forduló lelkiélet kialakítására törekszenek. Inkább az idősekre jellemző ez a forma, a csoport életét a kiegyensúlyozottság, a nyugalom jellemzi.

Harmadik típust akciőközösségnek nevezhetjük. A közösség ereje az egyházközség egésze számára szervezett akciókban nyilvánul meg. Nem befeléfordulva, egymás között élnek közösségi életet, hanem kifelé. A lelkiesség is fontos számukra, de annak elmélyítésére akciókat szerveznek pl. előadást a keresztény gyermeknevelés kérdéséről, vagy szeretnének katolikus óvodát nyitni. Ide a fiatal házaspárok egy csoportja sorolható.

A csoporttípusok felállítása nem jelenti azt, hogy egy típuson belül csak egy jelleg érvényesül. A típus a közösség domináns jellegét emeli ki, ami az idők folyamán meg is változhat. A csoportok nem zártak, indokolt esetben átalakulnak, felbomlanak, esetleg összeolvadnak.

3. Belső feltétel közé sorolható az a tény, hogy Súlyben már 1950 óta folyamatosan működik az egyházközség képviselőtestülete. Az akkori plébános igényt tartott lelkes híveire, s némi beleszólást engedélyezett a közösség ügyeibe. Abban az időben a testület tagjai a hagyományos - tekintélyelvű vallásosság hívei voltak. Erénynek és eredménynek azt tartották, hogy a gyerekek fegyelmezettek a templomban, hogy megtanulták a katolikus köszöntést, vagyis a hivatalos, egyházi normáknak megfelelően viselkedtek. A képviselőtestület formálisan működött ugyan, azonban ébrentartotta a hívek és az egyház szorosabb kapcsolatát.

A hetvenes évektől kezdődően a hagyo-

mányos-tekintélyelvű vallásosság Sülyben megváltozott. Különösen 1974-től kezdve, amikor megérkezett a faluba az új plébános. Az új plébános új szellemet hozott magával, ami a képviselőtestületől idegen volt. Hogy mégis elfogadták a papot legitim vezetőjüknek, az a hagyományos paptiszteletnek és a plébános mély lelkiéletének volt köszönhető. Az egyházközség szellemi-anyagi irányítását kezdetben a pap vette át, konfliktusokat szülvé a pap és az örökölt képviselőtestület között. A kisközségek felerősödése után azonban az egyházközségben sajátos helyzet alakult ki a vezetést illetően. A kisközségek vezetőiből egy *tanácsadó testület* született, ami szorosan együttműködött a plébánossal. Ezzel szemben háttérbe került a képviselőtestület vezető szerepe, bár formailag nem szűnt meg. A kezdeményező és végrehajtó szerv a "tanácsadó testület", a döntéseket jóváhagyó pedig a képviselőtestület. Hogy meddig maradhat fenn ez a kettős vezetési struktúra azt az idő fogja eldönteni.

III. Az önkormányzó egyházközség funkciói Fentebb számbavettük, hogy a pártállam idején milyen külső és belső feltételek kellettek ahhoz, hogy egy önkormányzó egyházközség kialakulhasson. Az önkormányzó egyházközség az élet különböző területeire kiterjedő funkciókat képes ellátni. Ezek a következők: gazdasági-, jogi-, normateremtő- és szocializáló funkciók.

Önkormányzattal rendelkező közösségeknek ilyen vagy ehhez hasonló funkciókat el kell látniuk a közösség fennmaradása érdekében. Mivel a súlyi egyházközség önkormányzó jellegét a kisközségek kialakulásának köszönheti, ezért a közösségi funkciók sem jöhettek volna létre nélkülük. Az egyházközségben három különböző szintű közösségi alakzattal találkoztunk. A legerősebb és leghatékonyabb forma a *kisközség, amit belső körnek nevezünk. Ebből áll össze az egyház-*

községen belüli közösség, ami a középső kört alkotja, s a külső körhöz tartozik az egész egyházközség. A közösségi funkciók mindhárom körben jelentkeznek, de különböző mértékben. Legjobban a kisközségekben, a legkevésbé az egyházközségben. A közösségi funkciók részletezése során ezért a kisközségekben tapasztaltakból indultunk ki.

Gazdasági funkció Az egyházközség önkormányzatként való működéséhez nélkülözhetetlen a gazdasági funkciók ellátása. A hívek által összeadott anyagi és természetbeni javak, az örökölt infrastruktúra s a csekélynek mondható állami és egyházi támogatás volt a forrása a gazdálkodásnak. Három területet különíthetünk el, ahol a gazdasági funkció érvényesül.

Először a helyi egyházi infrastruktúra, vagyis a templom, a plébánia működtetése, továbbá a személyi feltételek biztosítása, a pap, a kántor alkalmazása. Sülyben két nagy vállalkozása volt eddig az egyházközségnek. Az egyik a műemlék templom felújítása a hetvenes évek közepén, a másik az új parókia építése a nyolcvanas évek végén. Egyik építkezés sem történhetett volna meg a hívek részvétel nélkül, ami nemcsak anyagi támogatást jelentett, hanem aktív részvételt az építkezésben.

A második terület az egyházközség belső működéséhez szükséges anyagi javak előteremtése: az egyházközség programjainak szervezéséhez szükséges ételek, italok összehordása vagy némi pénz összeadása. A program szervezői gondoskodnak a terhek igazságos elosztásáról. Akinek nem áll módjában az anyagi áldozat vállalása, attól nem kérnek, ill. helyettük fizetnek. Az egyházközség tagjai között folytatott karitatív tevékenység (pl. karácsonyi csomagok készítése, idősök támogatása) szintén ebbe a körbe tartozik.

Végül a *harmadik terület* az egyházközségen kívüli, a faluban folytatott karitatív tevé-

kenység. Ez főleg a szegények támogatásából áll, akiken pénzzel, ill. munkával tudnak segíteni. Egyes közösségek önként vállalt feladatai közé tartozik a szegények felkutatása és támogatása időszakosan vagy folyamatosan.

Jogi funkció Jogi funkciónak nevezzük azt a szabályozó rendszert, ami meghatározza a hívek jogait és kötelezettségeit. E funkcióhoz tartozik a közösségtől függetlenül létező érvényben lévő egyházbírói jog.

Az írott szabályok betartásáról a plébános gondoskodik a jog segítségével. Külön szabályozzák a keresztelelés, elsőáldozás, bérmetetés, egyházi házasságkötés, egyházi temetés stb. szertartások formáját, illetve az azon való részvétel lehetőségét.

Normatervítés a közösségi- és a lelki élet területén A közösségi lét magával hozott olyan irratlan szabályok kialakulását, amit a közösség egésze magáénak vallhat. Ennek betartását a közvélemény felügyeli. A munkákban való részvételt, a megfelelőnek vélt viselkedési mód betartását elvárják egymástól, s probléma esetén figyelmeztetik a szabályok ellen vétőket. Pl.: A karitatív tevékenység során akinek módjában van adakozni, annak adni is kell, különben megszólják. Az alkalmazkodni nem tudók előbb-utóbb kimaradnak a kisközösségekből.

A közösségi élet normájával összhangban, de attól elkülönülve létezik a lelki élet normarendje. Az előbbi kialakulását főleg a hívek befolyásolták, az utóbbit a plébános határozta meg. Aki a közösséghez akar tartozni, annak mind a két normarendet el kell tudni fogadni, különben hamarosan konfliktusokba keveredhet, s kizárhatja magát a belső körből.

A lelki élet normája négy forrásból táplálkozik. 1. a mindenkori katolikus egyház erkölcsi tanítása; 2. a plébános-, 3. a hagyományos vallásosság és 4. a világ értékrendjéből.

1-2. A hivatalos, katolikus egyház erkölcsi

tanítása lényegében azonos minden egyházközségben, hiszen ezek központi utasításként érkeznek a plébánosokhoz a napi élet során (a pápai enciklikákból, a püspöki körlevelekből). Ezeken kívül, de mindenek felett a jézusi tanítás követése áll a központban, aminek egységességét a szentírás biztosítja. Az egységes alapelvek ellenére sem tekinthetjük a különböző egyházközségeket azonos normarenddel bíróknak hiszen a jézusi tanítást és a központi irányelveket is lehet különböző módon értelmezni. Ezért egy plébános értékendje minden esetben szűrőként hat az alapelvek megvalósítása során.

A helyi sajátosság megismerése érdekében tehát ismerni kell a mindenkori plébános értékendjét.

Súlyban a plébános alapvető feladatának tartja a hívek megtéréshez való elvezetését, ami azt jelenti, hogy a keresztyén ember életének a központja Krisztus kell, hogy legyen. Vagyis a krisztusi élet a hívő ember mércéje, célja. Ennek megvalósítására kell törekedni, aminek első lépése a megtérés. A megtérés csak lehetőség a cél eléréséhez, azt egy életen keresztül szüntelenül kell gyakorolni. A plébános ezt a célt tűzi ki minden híve számára, s ezt kéri számon életvezetésükön. A plébános híveitől éppúgy megköveteli a keresztyéniséggel járó kötelezettségek betartását, mint önmagától. Jellemző, hogy a legnagyobb vétségek közé tartozik, ha a keresztyén ember igyekezete lanyhul az ideál megközelítéséhez. A krisztusi elveket csak komolyan lehet venni, a közömbösség bűn egy hívő számára.

Az alapelvekből következően számos világi érték megkérdőjeleződik, s helyébe a jézusi elvek lépnek. Egyet említve a sok közül: a világi érvényesülés és az anyagi javak megszerzésére fordított igyekezet elvetendő, helyébe a szegénység és az önmérséklet elve került.

Mindebben nem a felállított követelményrendszer az egyedi, hanem az a következetes-

ség, ahogy annak betartásáért küzd a plébános. A plébános karizmatikus egyéniség, személyisége hatására több eredmény született, mint amit a célkitűzések önmagukban garantáltak volna. Pl. A süllyben élő katolikus családok többsége a viszonylagos jómódot többletmunkával és alacsonyabb gyerek számmal érte el a nyolcvanas évek elejére. A plébános elvárásainak elfogadása után megjelentek a háromgyermekes családok.

A krisztusi s egyben a plébánosi elvek következetes betartásáért keményen meg kell küzdeni a híveknek önmagukban, mivel a világ ellenkező értékrendet kínál számukra.

3. A fent vázolt elvárásoktól különbözik a hagyományos vallásosság. Míg az előbbi befelé, a lelki életre irányítja a figyelmet, addig az utóbbi kifelé, a világ felé akarja definiálni a vallás lényegét. Emiatt elkerülhetetlen, hogy a vallásosság külső jegyei felértékelődjenek. Így azzal méri a papok munkáját és a hívek vallásosságát, hogy hányan járnak vasárnap templomba, tudnak-e ott illedelmesen viselkedni a felnőttek és a fiatalok, ünnepi ruhában jelennek-e meg stb.

Süllyben a hagyományos vallásosság és a plébános által elsődlegesnek tartott evangéliumi értékrend összeegyeztethetővé vált az évek során. Az önkormányzó egyházközségben a hívek és plébánosuk között eredményes dialógus alakult ki, amely feloldotta a felmerülő konfliktusokat.

4. Az előbbinél nagyobb konfliktuslehetőség van a világi és az evangéliumi elvek összeegyeztetése során, hiszen szinte minden pontban ki lehet mutatni, hogy a világ éppen ellenkező magatartásra ösztönzi a híveket. Komoly harcot vívnak önmagukkal s környezetükkel, amiben segíti őket közösségük erőssége, de nem óvja meg a problémákkal való szembenéztől. A plébánosi koncepció része, hogy a „törekvése” elég bizonyíték arra, hogy a hívő komolyan akarjon élni, tehát nem alkalmaz szankciókat kudarcok esetén. Éppen

az evangéliumi elvek betartására való állandó törekvés az a mód, amelyen keresztül el lehet jutni a megétéréshez, ill. a választott út folytatásához.

Szocializáló funkció A vallásos értékek, viselkedésmódok, szerepek elsajátítása a szocializáción keresztül történik, amelynek több színtere is megtalálható. A családtól kezdve az iskolában tartott hitoktatáson át az egész egyházközség résztvesz e funkció érvényesítésében.

1. A gyerek vallásos nevelése a családban történik elsősorban, amelyet azok a családok tudnak a legjobban teljesíteni, ahol mindket szülő és még a nagyszülők is templombajáró emberek. Ideális helyzetben tehát a gyermek első kézből, szüleitől tanulja meg a vele szemben támasztott követelményeket.

2. A fentieket egészíti ki az iskolában tartott gyermekhittan, amit Süllyben hosszú évek óta az iskola keretein belül oldanak meg. 1986-ban pl. 260 gyerek járt hittanra, 1990-ben pedig 360. (Az emelkedés folyamatos volt, nem a rendszerváltásnak köszönhető a magas szám.) A tanítás gerincét a plébános végzi, de több világi, teológiát végzett hívő is a segítségére van.

3. Az iskolai hittanosok utolsó évében, azaz a 8. osztály végzése alatt a tanulócsoportból kisközösség alakul, aminek összejeveteleit nem az iskolában, hanem a plébánián tartják. Ez a rendszer hivatott arra, hogy az általános iskola elvégzése után a faluból többnyire Budapestre elkerülő gyerekek ne veszítsék el korábbi vonatkozási pontjaikat, maradjon meg számukra a vallás irányt és védelmet nyújtó közössége. Ennek ellenére az iskolai hittanosok arányához képest nagy a lemorzsolódás, egyesek végleg, mások időszakosan elmaradnak az egyháztól.

4. A korszakokként szervezett kisközösségek között találunk fiatal házaspárokat, középkorúak és idősek számára szervezett közösségeket.

ket. Az életkor szerint szerveződő közösségek egyszerre pozitív és negatív hatásúak. Pozitív abban az értelemben, hogy a hasonló életkor miatt azonos problémák foglalkoztatják a tagokat. Negatív viszont, hogy kisebb esély van a korosztályok közötti információcserére, ezért nem tudja szolgálni a generációk egymáshoz való közelítését. Pl. A kamaszkorúak problémáival az adott közösség vezetője ill. a plébános találkozik elsősorban, a hívő felnőttek csak a problémák következményeiről értesülnek általában.

5. A fent leírt hiányt részben pótolja az a "tápiómenti mozgalom", amit havonta egyszer a környező falvak fiataljai szerveznek a falubeliekkel. Ezekben a találkozásokon mindenki részt vehet, kortól függetlenül. A falu keretein túlmutató összefüggések elősegítik a környék összetartozásának tudatát, ill. a generációk közötti szolidaritás kialakulását.

6. Az évenként megrendezésre kerülő *lelkigyakorlatok, ökumenikus imahetek* direkt hatást fejtenek ki a vallási értékek elsajátítása területén.

7. Utolsók között említjük a mindenkire vonatkozó *gyónások* hatását, amik egy életen keresztül biztosítják és kontrollálják a vallásos szocializáció menetét.

A kiemeltekön kívül természetesen az egyházközség minden eseménye közvetve hat tagjaira, s a szocializálás részét képezi. A misék, a búcsúk, a kirándulások, az ünnepek, stb.

IV. Az egyházközség kapcsolata a falu egészével a rendszerváltás előtt és után A rendszerváltás előtt a súlyi egyházközség önkormányzati funkcióival és kisközségeivel kihívást jelentett a falu egésze számára. Kihívást abban az értelemben, hogy volt a falunak egy erős közössége, ahová csak a katolikus emberek tartoztak. Világnézetüket hivatalosan lenézték, de összetartozásukat, programjukat értékelték. Egy külön világot képvisel-

tek, paralel életformát kialakítva. A katolikus vallásúak és a világiak ellentéteket hordozva ugyan, de békében éltek egymással. Az együttélést egymás köreinek elkerülése jellemezte, a hívők és a nem hívők kapcsolata laza volt a falun belül. Megmutatkozott ez a barátkozásokban, abban, hogy hivatalos hatalmi szervezetben az egyházközség tagjai nem vettek részt. Vagyis létezett a faluban egy tényleges és egy látenis hatalommal rendelkező kör, amely hosszú évekig tudott egymás mellett élni. Ennek alapja az volt, hogy a hívők nem akarták megváltoztatni a fennálló hatalmi struktúrát, sem a hatalom gyakorlóinak világképét. Ugyanez a tolerancia volt érzékelhető a másik fél részéről is. A helyzet a rendszerváltás során megváltozott. Kiderült, hogy a kisközségekben nemesak a lelkiélet nevelésére került sor, hanem ezalatt komoly eredményeket értek el a polgárra fejlődés terén is. A szabad választások alkalmával megmutathatták, hogy mit ér egy közösség a lakosság laza halmazával szemben. Az a képviselőjelölt győzött a választásokon, akit ők kívántak megválasztani. Alapvetően megváltozott az egyházközség és a falu viszonya. A korábbi elzárkózásukat a közéletre való nyitás váltotta fel. Több oka van ennek. 1. A közéletben helyet kapott a kereszténység, kívánatos lett a keresztény értékrend terjesztése. 2. Az egyházközségben kinevelődtek közéletet irányítani tudó egyének. 3. A vezetésre alkalmas egyén erős közösségi háttérrel rendelkezik, akikre számíthat programja népszerűsítésekor.

Az egyházközség arculata a közeljövőben változni fog. Ennek irányát a jövő dönti el, ma a következőképpen látjuk:

1. A faluban jelenlevő többféle vallásos közösség – amik közül kétségtelen, hogy a katolikus a legerősebb – biztosítéka annak, hogy nem sajátítják ki a közélet irányítását.

2. Az egyházközség arculata tisztulni fog, a lelkiéletre való nevelés felerősödik, hiszen

azok, akik főleg a közösségi élet vonzása miatt kerültek szoros kapcsolatba az egyházközséggel, most már választhatnak világi közösséget is.

3. A fentiekből következően az egyházközségen belüli közösség kohéziós ereje lazulni

fog a közélet fellendülésével, mert a hívek is részt fognak venni a falu ügyeit intéző testületekben. A vallásos közösségek nem lesznek kizárólagosak életükben, közvetítésükkel nagyobb hatással lesz egymásra a vallásos és a világi értékrend.

Szujó Zoltán Önarcképvázlatok – tus, ceruza